

Nebude vědět, co má doma dodělat, zapomene úlohy, nic nesplní pořádně. Bude čekat, že „se to samo nějak vyřeší“.

Osoba dědy je v dnešní společnosti zvláštní. Mužské postavení v rodině je potlačené a děda je pomíjen jako něco nedůležitého. Ve vztahu k vnoučatům není v řeči vůbec uváděn a jako mužský vzor se objevuje výjimečně. Slovník dětí je jednoznačný:

„Jedeme k babičce.“

„O prázdninách budeme u babičky.“

„Na vánoce přijede babička.“

V diskusi, jak děti na babičku vzpomínají, to někdy vypadá i paradoxně.

„Co jste tam dělali?“ ptám se a myslím návštěvu u babičky. „Byli jsme s dědou v lese, sbírali jsme houby a potom jsme je s dědou očistili a pekli je jako Indiáni na ohni.“ Jsem zvědavá, co bylo dál. „No, potom děda udělal takový stan, natáhl staré hadry mezi stromy, a hráli jsme divadlo a večer nás učil balit batoh, aby nás to netlačilo na zádech. A ještě jsme plnili brambory salámem a pekli to na ohni ve stříbrném papíru.“ Dodávám: „A co babička?“ „Babička, ta se zlobila, že to není pořádná večere, a říkala dědovi, že ji to štve.“

Po bohatém výkladu se opatrně ptám: „A kam jedete za týden?“ „No přece k babičce.“

6. Od rána až do večera aneb co můžeme pokazit mezi třetím a sedmým rokem

Návyky

Jsou nezastupitelně zakotveny v režimové výchově mateřské školy. Horší je to doma. Jsou rodiče, kterým stačí návod, rychle pochopí, co se stane, když bude výchova jen živelná, a jde to. Důležitá je komunikace, aby byl věnován čas diskusi nebo vytvořen seznam toho, co budeme všichni, tedy táta, máma, ale třeba i děda a babička dělat. A aby to všichni zvládali, musí se o tom mluvit.

Každý z nich může mít pocit, že ví, co má dělat. Ale neví. Všichni to známe. Pokud táta nebo babička neví, co se stane, když Adélce utrou pusu, odnesou hrneček, nazují boty a na cestu do školky dají do ruky piškot, tak mohou mít oba pocit, že si dítě jen užívá hezkého dětství, nezlobí, jde do školky v pohodě a „mámě to nemusí říkat“.

Nevědí, že učí Adélku podvádět a lhát, nevědí, že ji vedou do vzdorovitého vzteku, a už vůbec netuší, že jí nepomáhají, ale že jí jenom ubližují! O tom se musí pořádkem mluvit. Od toho jsme lidé a máme řeč.

Někdy to jde. Pokud se neurážíme, necítíme se znevaženi, neděláme si vzájemné naschvály, tak to jde. Praxe je ale složitější. Babičky i dědové mohou mít velkou snahu, říkáme, že „to myslí dobře“, ale výsledek dobrý není. Potom už záleží na tom, jak a kdo to vysvětlí a jak a kdo to pochopí.

6.1 Všichni stejně a bez úlev

Čteme o důslednosti, ale v praxi si neuvědomujeme, co to je. Dohoda, že si dítě zouvá bačkorky, když leze na bílou sedačku v pokoji rodičů, znamená, že si je zouvá *vždy*.

I když má teplotu, nebo když má přijet návštěva. Je to pořád stejné, ať je v péči táty nebo mámy, všichni rozumějí, že výjimka znamená nástup „cítového vydírání“ a zesílení dětského vzdoru. To jim ale musí někdo říct.

Pokud jeden povoluje a druhý správně dodržuje pravidla, dítě se učí vydírat. Chce prosadit svoje, protože už zažilo úspěch, už prožilo své vítězství. A ten, kdo jako jediný zůstává důsledný, už není tím, kým byl, ale je v očích dítěte „ten zlý“.

Obraz je už jasný. Martin jen bere, na nikoho se netěší, dospělí s ním mluví stejně, jako když chodil do školky, a on se s nikým bavit nepotřebuje. Jen dostat to svoje.

Neumí nikoho oslovit, nezdraví, netituluje, nečeká na kamarádkou nabídku od hodné lékařky: „Neříkej mi paní doktorko, říkej mi jen Aleno.“ Nezná sblíživání, není vděčný, že je někým přijímán, nezná pokoru a úctu. Proto se chová tak, jak se chová.

Jak jsme naučili už předškolní dítě představit se dospělému, pokud mu bude podána ruka, později ji podat i samo, říct křestní jméno a čekat na informaci rodičů, kdo to k nim přišel na návštěvu, tak pokračujeme i u školáka. Pokud s námi chce pobývat, měl by posloužit, přinést přezůvky nebo i svačinu. Pomáhá tak svým rodičům s jejich návštěvou a oni jednou pomohou jemu, až bude mít své hosty.

Společenský takt a zájem o lidi musíme vychovávat. Pokoru jednat s těmi, kteří jsou u nás na návštěvě, protože chceme, aby jim bylo s námi hezky, to musíme předvádět a učit. Naučit se chovat několik minut jako velký a potom si zase jít v klidu hrát.

Brzy si přivedou domů své kamarády a postup bude stejný. „To je, mami, Petr – a to je moje mamka.“

Společenská kultivace se každé rodině vyplatí. Dítě je ve společnosti přijímané tak, jak se samo chová. Pokud vráží neurvale do dveří, neumí se omluvit a vysvětlit, co chce, může očekávat jen direktivní odpor dospělých a jejich nadřazené napomínání. Pokud se chová kulturně, rodičům se to sečte a nebudou v pubertě řešit hulvátství. Ono se nevytvořilo úderem třináctého roku.

Neurvalost, zloba, necitlivé a hrubé výkřiky na adresu dospělých i starých a nemocných se tvoří dlouho, několik let se upevňují, pěstuje se odvaha to pustit ven a potom to přijde jako úder blesku. Vychovat dítě už nevychované a drzé je nadlidský problém a v době puberty nelze očekávat změny k lepšímu. Jen naopak.

Je to už zabudované hluboko ve vědomí a v charakterovém vzorci vnitřních pocitů. Teď přichází neklid, hormonální bouře, a tak se celý človíček „otevřít jako skála plná pokladů“.

5. Učení ho nebaví, nic si nepamatuje

- učení ho nebaví, nic si nepamatuje
- ambice a úzkost
- žákovská knížka plná poznámek
- proč jsou už malí školáci agresivní a drzí

Rodičovské pokyny, dobře míněné, „uč se, ať s nemusíš v životě dít jako my“, nejsou k ničemu. Někteří se snaží vysvětlovat učitelům, jak to jejich snaživé dítě není dobře zhodnoceno: „Doma se učí, umí to, ale ve škole je vyvolaný a neví nic.“ Chtějí slyšet, že je chyba jinde, že působí tréma nebo snad strach z učitele.

Dispozice pro lehké nebo obtížné učení si dítě přináší ve své vrozené výbavě. Jeden se nemusí učit vůbec a má úspěch, druhý se dře a bez výsledku. Přesto platí několik obecných pravidel, jak učení usnadnit a vytvořit v rodině klid a větší spokojenost všech.

Pravidlo 1.

Učit se s dítětem; samo neví, jak na to.

Pokyny „uč se“ nevycházejí tam, kde dítě samo netouží vědět a kde je zřejmé, že učení nebude ta jeho největší láska. „Na zahradě mu to jde od ruky, ale když se posadí ke stolu s perem v ruce, vypadá, jako když uvadne květina,“ řekl jeden správný táta, který hned položil normální požadavek: „Potřebuji vědět, na co má hlavu a jak hodně ho mám držet u učení.“ Postoj táty zajistil jeho synovi hezké dětství. Do školy udělali spolu každý den to nejnutnější a jinak měli práce plné ruce.

Pravidlo 2.

Učit se každý den to, co se ten den učili ve škole.

Každý z nás si pamatuje novou informaci několik málo hodin. Film, který jsme viděli, umíme dobře vyprávět druhým i několik hodin po návštěvě kina. Druhý den už je to horší. Vynecháváme názvy, jména, sdělujeme jen hrubý obsah a svůj pocit.

Dítě je na tom stejně.

Pamatuje si dost, ale jen ten den. Odpoledne opakuje postupně látku ze všech předmětů, které ten den byly na rozvrhu. Pod dohledem mámy nebo táty si vypočte zkušebně příklady, napíše ihned úlohu, i když ji využije až za

daných už jen věkem. Škola nebude jeho prioritou a ono jako o něco starší než ti ostatní nebude tolik trpět „tím hrozným učením“.

2.2 Zvládá rituály ráno a večer

Bez návyků je dítě stále pod palbou připomínek, pokynů a výčitek.

Nikdo neposlá dítě do divadla, když neumí chodit na záchod a neumí počkat v tichosti na jednání. Ale mnozí zařadí do školy dítě, které nemá základní návyky „z postele rovnou do lavice“.

Ráno

Chce to jen doma domluvit postup, vylepit jednotlivé kroky na dveře pokojíku a dodržovat je. Nejdříve pod vedením. Máma jen tak stojí a dítěti mlčky brání dělat něco jinak, než vyžaduje ranní program. Čím méně situací komentuje, tím lépe. Dítě má větší prostor samostatně myslet a tvořit si své návyky. Máma se jen usmívá a mlčí. Vede ho do koupelny, pokračují do jídelny nebo do kuchyně. Jedí spolu, nebo jen v mámině společnosti, společně smetou drobečky ze stolu, dítě uklidí nádobí do dřezu a odchází si vyčistit zuby. Máma to sleduje jen zpovzdálí. Ono už ví, že čištění je až po jídle. Slyšelo vyprávění o malém černém kazu, který jako červ hlodá a hlodá a potom to moc bolí. Máma nebo táta dělají ráno jen společnost. To musejí. Jinak dítě leluje, hledá hračky, zapíná televizi a uniká. Nikdo z nich ale dítě neobléká, nepodává mu ponožky, nestele jeho postel a nesbírá jeho pyžamo. Dítě ví, že svlečené pyžamo hodí do postele, deku rozhodí, polštář „postaví do pozoru“, aby se vydýchal, atd.

A co když neví, jak dál? Stačí se podívat na obrázkový rozvrh. Táta fixem nakreslil:

Postel a v ní rozčuchanou hlavu.

Rozhozenou deku a postavený polštář.

Mytí v koupelně.

Jídlo na stole.

Postavičku, která nese nádobí do dřezu.

Zubní kartáček a pastu.

Pyžamo, které letí vzduchem do postele.

Hromádku šatů na židli.

Aktovku.

Uklánějící se princeznu nebo salutujícího námořníka.

A je to.

Pořád si můžeme kontrolovat, že je to správně. A pokyn rodičů? Nikdy by neměli dávat konkrétní úkoly „teď udělej tohle“. Podívej se na obrázky, co uděláš dál. „Hádej, že to nevíš?“ Jen tak naučí dítě samostatnosti. Dát povel je jednoduché, šetří to čas, ale dítě zůstává stále malé, závislé a později to už odmítne. Ví, že to jde pohodlněji. Má doma posluhu.

A konečně odchod. Buď společný s tátou, mámou, nebo jen pusa na rozloučenou a jde se.

Postel, a zvláště klukova, bude ustlaná na úrovni šesti let. A to je ta rozhozená deka, aby to větralo... Je to jeho nebo její postel a musí odpovídat schopnostem šestiletého dítěte. Pečlivě nastlaná postýlka je obrazem esteticky citící maminky, ale nevede dítě k pořádku a k vědomí, že je to jeho věc. Potřebuje se naučit řadu neatraktivních úkolů, které mu při špatné výchově vnucujeme až v pubertě, kdy máme pocit, že už by si mohlo ustlat. A co se stane? Vytvoříme konflikt! Zbytečný vzdor a odpor vůči rodičům. Rodičovská posluha dítě nikam nedovede. Starat se o sebe a své věci se musí naučit teď, to nelze dohánět v dospívání. Každá dovednost má své ideální období, kdy to jde lehce. I nácvik na nočník má svůj čas. Pokud se citlivě neodhadne, trvá to později neúměrně dlouho. Dítě si zvyklo na pohodlné vytváření tepla do kalhot a odmítá nepohodlný proces svlékání, umývání a natahování kalhot. Protesty zesilují a „pokakanec“ to často dotahuje až do nástupu do školky.

A ta princezna a námořník? To je skvělá hra, aby se na nic nezapomnělo. Je chyba, že hledáme řešení, jak nezapomínat věci při odchodu z domova, až když je už zapomínáme. To už je vyjadřování naší nespokojenosti s chováním školáka. My musíme neúspěchům předcházet. A to se dělá zase velkým obrazovým seznamem, který se časem převede na psaný. Je to ideální „berlička“ paměti samostatného školáka. Nikdo mu nestojí za zády a nevelí. Princezna se naučila sama si prohlédnout obrázky, nahlas vyslovit „klíče“, vzít je do ruky a uklonit se jako na zámku se slovy „mám je“. Námořník zase salutuje a podává hlášení „klíče mám, safra, nemám“ a už běhá po bytě a hledá. Sám je hledá, máma sedí a čte noviny. Hra se jí netýká. Jen z povzdálí sleduje, jak dítě hledá klíče, jak má-nemá své věci u sebe.

Seznam pokračuje: přezůvky, karta na oběd, barvy a penál s ořezanou tužkou, pytlík na odpolední plavání, svačina. Svačinu si dítě dává do aktovky samo a bere si ji stále ze stejného místa (ze stolu, z ledničky), a pokud je někdo doma, tak i děkuje (ještě si tu svoji svačinu neumí udělat samo, tak někomu děkuje).

- vyhýbat se elektrickému vedení, které leží na zemi
- nebrat do rukou náboje a neznámé kovové předměty
- stát na chodníku co nejdále od okraje
- umět se rozhlížet do silnice vlevo, vpravo a rychle vlevo a přejít
- znát telefonní číslo na policii, hasiče a záchrannou službu nemocnice
- umět si zavázat krvácející ránu
- neházet ostrými předměty tam, kde není vidět
- nestát v silnici, ani když nejede auto
- jezdit na kole jen se znalostí silničních pravidel
- nekupovat a nezapalovat výbušné hračky
- nebrat do mokrých rukou elektricky připojené přístroje
- neházet upotřebené zápalky do odpadkového koše
- umět se schovat v bouřce, nestát pod stromem, nenosit kovové předměty
- nepomáhat cizím lidem s břemeny až do neznámé budovy nebo do sklepa
- neházet nikoho do vody ani z legrace, znát hrůzu nehybnosti při poranění míchy
- nenasedat k nikomu neznámému do vozu ani na motocykl
- nové známosti, kdy dospělý něco slibuje, ihned hlásit rodičům

To je jen základní výčet možných nebezpečí.

Tatínek Tomíka zahájil výchovu k bezpečnosti, ale až po prvních zkušenostech. Kamarád střelil z praku a střelil se jen dva centimetry od Tomíkova oka. Táta sepsal možná hrozící nebezpečí a zahájil večerní výchovné chvílky. Přesto měl Tomík za půl roku dva úrazy, doma patrony od popelnice a na chodníku postával s botou v silnici...

Dítě poslouchá pokyny v denní situaci, kdy se něco děje, a poslouchá je v době, kdy je pro ně rodič autoritou, kdy potřebuje ruku táty, aby ho někam vedl, ruku mámy, aby hladila a četla pohádky. Ve třech letech stojí u silnice podle rodičů, napodobuje jejich chování, jezdí na kole mezi nimi, chce umět pravidla, „chce být jako táta“.

Tak se naučí se chovat přirozeně. Pokud táta sebere pohozenou láhev v lese a mlčky ji nese až na okraj do popelnice, bude to možná jeho syn dělat také. Ale musí si to nacvičit jako automatický projev už odmalička. Ne až teď ve škole. Teď už nevyhledává tátovu ruku a nápady, ale kamarády, dobrodružství a legraci jiného druhu.

3. Citová výchova mladšího školáka

Dítě potřebuje pevnou půdu pod nohama, pocit jistoty, že je milované. Bere od rodičů jako samozřejmost jejich obětavost, trpělivost a smysl pro hru. Dobrým rodičům není nic zatěžko, potlačí své potřeby, někdy i přemohou lenost a „žijí podle dítěte“. To ale neznamená, že vychovávají dítě, které se od nich naučilo mít někoho rádo. Vzor jejich vlastního chování je dobrý, ale nestačí. Na děti labilní, roztěkané, vrozeně sobečtější už vůbec ne. Pokud se dítě nenaučilo, jak má projevovat svoji lásku, nemá návyky, nemá potřebu být užitečné, nenaučí se projevovat někomu cit. Nezná uspokojení, když táta projevuje blahé pocity, že je dítětem obsluhován, že vnímá, jak má jeho synek o něho starost, když má chřipku nebo když je jenom utahaný z práce a dítě se o něho snaží postarat... **Vychovat u dítěte schopnost vnímat bolest, trápení někoho jiného – to je velký úkol. Bez něho není vychované lidství.** Bez lidství nelze očekávat, že bude jednou samo dobrým rodičem, partnerem, že obstojí v zátěži manželství, že nenechá své rodiče ve stáří na starost cizím lidem. **Citlivé projevy se nedají vychovat „povídáním o lásce“.** To není násobilka, kterou si dítě několikrát zopakuje a mechanicky vybaví.

A tak projevy dítěte „já tě mám moc rád“ jsou příjemné a táta by to měl umět přijmout nadšeně, ale vedle řečí o lásce také hned vytvořit tu druhou polovinu projevu: reakci synka na tátovu únavu, na jeho hlad, na jeho starost, že něco nestihl odnést nebo přinést. A tady je na místě výcvik. Povzdech, smutek, starost sdělená dítěti – „jak bych to jen udělal“, „mám hlad, ale bolí mě celé tělo, raději si teď sednu“. A přestává se s dítětem obírat, muchlovat a povídat si s ním o lásce. Jen opakuje „mám hrozný hlad“. **Dítě na to přijde vlastní hlavou a přinese kus rohlíku. A je vyhráno.** Pokud vydá dospělý pokyn „přines mi chleba, podej mi z lednice pivo“, je to na nic. Malé dítě to splní, postupně se snaží zmizet z blízkosti unavených rodičů a nakonec jde do opozice „nebuď, táto, digitální – a podej si to sám“. A dospělý hledá odborníka na řešení problému „co se vzdorem“. Ať je to tak nebo tak, nejde o lásku, ale o pokyny, o příkazy, o nudné manipulování... Dítě neprožívá radost ze svého zásahu, ze své chytrosti, ze své pozice, nemá uspokojení z toho, jak je táta nadšený a jak se na něho teple dívá... Kluk se musí naučit být „velký“ a napodobovat tátu-chlapa, který se o něho mnohokrát také tak postaral.

Proč se častěji zaobíráme klukem – proč méně holkou? Protože i v praxi jsou kluci zkažení ve větší míře. Nemají mnohdy dobré tátovské vedení a kluk potřebuje od šesti let hlavně tátu, a ještě horší je fakt, že ženy v co největší